

PROCESNÉ ZÁRUKY PRE DETI, KTORÉ SÚ PODOZRIVÝMI ALEBO OBVINENÝMI V TRESTNOM KONANÍ¹

PROCEDURAL SAFEGUARDS FOR CHILDREN WHO ARE SUSPECTS OR ACCUSED PERSONS IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Jozef Záhora²

<https://doi.org/10.33542/SIC2025-1-15>

ABSTRAKT

Deti sa líšia od dospelých vo svojom psychickom či psychologickom vývoji a emočných a edukačných potrebách. Preto medzinárodné resp. európske právo garantuje deťom podozrivým a obvineným zo spáchania trestného činu viaceré špecifické procesné práva. Najširší rozsah týchto práv poskytuje Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/800 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní. Autor predstavuje vybrané procesné práva podozrivých a obvinených detí, konkrétne právo na informácie, právo na pomoc obhajcu a právo na individuálne posúdenie, a poukazuje na aktuálnu judikatúru Súdneho dvora vo vzťahu k tejto smernici. V rámci diskusie poukazuje na nedostatky slovenskej procesnej úpravy a aplikačnej praxe a predstavuje návrhy na ich riešenie.

ABSTRACT

Children differ from adults in their mental or psychological development and emotional and educational needs. Therefore, international or European law guarantees several specific procedural safeguards to children suspected and accused of committing a crime. The widest scope of these rights is provided by the Directive (EU) 2016/800 of the European Parliament and of the Council on procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings. The author presents representative procedural rights of suspected and accused children, namely the right to information, the right to be assisted by a lawyer and the right to an individual assessment and refers to the current case law of the Court of Justice in relation to this Directive. As part of the discussion, he points out the shortcomings of Slovak procedural regulation and application practice and presents proposals for their solution.

I. ÚVOD

Deti sa líšia od dospelých vo svojom psychickom či psychologickom vývoji a emočných a edukačných potrebách. Tieto odlišnosti sú dôvodom pre osobitné požiadavky na systém súdnictva pre mládež a vyžadujú si iné zaobchádzanie s deťmi, ktoré sa dopustili protiprávneho konanie.³

Medzinárodné právo garantuje osobám proti ktorým sa vedie trestné konanie viaceré procesné práva. Deti, ktoré sa dopustili protiprávneho konania, sú rovnako ako dospelí ľudia

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-20-0567/This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract No. APVV-20-0567.

² prof., JUDr., PhD., Paneurópska vysoká škola v Bratislave, Fakulta Práva, Slovenská republika
Pan-European University in Bratislava, Faculty of Law, Slovak Republic.

³ UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 10 (2007): Children's Rights in Juvenile Justice, CRC/C/GC/10, 25 April 2007, s. 5.

nositeľmi týchto práv. Okrem práv, ktoré majú všetky osoby, deti ktoré sú podozrivé či obvinené z protiprávneho konania, majú aj ďalšie práva špecifické práva. Špecifickosť a spravodlivosť možno považovať za dva piliere, na ktorých je založený rámec práv pre súdnictvo pre mladistvých.⁴

Základné východiská pre osobitné procesné záruky detí nachádzame predovšetkým v Dohovore o právach dieťaťa⁵, v tzv. „Pekinských pravidlách“⁶, v tzv. „Rijádskej smernici“⁷, v Odporúčaní o Európskych pravidlách pre mladistvých páchatel'ov, na ktorých sa vzťahujú sankcie alebo opatrenia⁸ a v Smernici Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní⁹ (ďalej len „Smernica 2016/800“).

Čiastkové aspekty procesných práv, predovšetkým v súvislosti s pozbavením osobnej slobody mladistvých nachádzame aj v tzv. „Havanských pravidlách“¹⁰, v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd¹¹ (ďalej len „Európsky dohovor“) a nadväzujúcej judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“), či Európskom dohovore na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania¹² a v správach Európskeho výboru na zabránenie mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (CPT).¹³

Vzhľadom na obmedzený rozsah, všetkým uvedeným nástrojom sa nebudeme venovať. Hlavným cieľom je zistiť, či slovenská právna úprava vzťahujúca sa na procesné záruky pre podozrivé a obvinené deti, zodpovedá medzinárodným záväzkom. Zámerom je tiež identifikovať niektoré aplikačné problémy a predstaviť návrhy *de lege ferenda*. Pozornosť zameriame predovšetkým na Smernicu 2016/800, ktorá zabezpečuje minimálne záruky pre procesné práva detí v celej EÚ, predstavíme vybrané procesné práva a poukážeme na aktuálnu judikatúru k tejto smernici. V rámci diskusie sa zameriame na nedostatky slovenskej procesnej úpravy a aplikačnej praxe a predstavíme návrhy na ich riešenie.

II. VŠEOBECNE K SMERNICI 2016/800

Špecifickým nástrojom dopĺňajúcim doterajšie nástroje na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní v EÚ týkajúcim sa detí, je Smernica 2016/800. Smernica predstavuje úpravu *lex specialis* v prípadoch, keď stanovuje vyššie štandardy ochrany detí v porovnaní s ostatnými smernicami všeobecne upravujúcimi procesné práva všetkých podozrivých a obvinených.¹⁴

⁴ LIEFAARD, T. Child-Friendly Justice and Procedural Safeguards For Children in Criminal Proceedings: New Momentum for Children in Conflict with the Law? In: Bergen Journal of Criminal Law and Criminal Justice, Volume 8, Issue 1, 2020, s. 3.

⁵ Oznámenie FMZV č. 104/1991 Zb.

⁶ United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice ("The Beijing Rules") Adopted by General Assembly resolution 40/33 of 29 November 1985.

⁷ United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines) Adopted by General Assembly resolution 45/112 of 14 December 1990.

⁸ Recommendation CM/Rec(2008)11 of the Committee of Ministers to member states on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures (Adopted by the Committee of Ministers on 5 November 2008 at the 1040th meeting of the Ministers' Deputies).

⁹ Ú. v. L 132, 21/05/2016, s. 1 – 20.

¹⁰ United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty Adopted by General Assembly resolution 45/113 of 14 December 1990.

¹¹ Oznámenie MZV č. 209/1992 Z. z. v znení neskorších predpisov.

¹² Oznámenie MZV SR č. 26/1995 Z. z. v znení neskorších predpisov.

¹³ Napr. Mladiství pozbavení osobnej slobody podľa trestnoprávnych predpisov. Výňatok z 25. všeobecnej správy CPT uverejnenej v r. 2016, CPT/Inf(2016)10-part.

¹⁴ ŠAMAL, P., POKORNÁ, A. Ke smernici o procesných zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení. In: Trestněprávní revue: odborný recenzovaný časopis pro trestní právo. Praha: C.H. Beck. Roč. 16, č. 6 (2017), s. 131.

Účelom smernice je zaviesť procesné záruky na zaistenie toho, aby deti, teda osoby mladšie ako 18 rokov, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými v trestnom konaní, boli schopné pochopiť a sledovať toto konanie, realizovať svoje právo na spravodlivý proces, aby sa predišlo opätovnému páchaniu trestných činov týmito deťmi a posilnila sa ich sociálna integrácia do spoločnosti. To znamená, že pre deti ktoré sú viac zraniteľné ako dospelé osoby je potrebné prijať osobitné opatrenia na zaistenie toho, aby sa mohli účinne zúčastniť konania a uplatniť si práva v takom istom rozsahu, ako iné – dospelé podozrivé alebo obvinené osoby.

Pre uplatnenie Smernice 2016/800 sú stanovené dve základné kritériá:¹⁵

- a) **Vekový aspekt.** Vzťahuje na trestné konania proti osobám **mladším ako 18 rokov**, resp. ktoré sú vyžiadanými v rámci konania o európskom zatýkacom rozkaze a sú mladšie ako 18 rokov. Podľa čl. 3 ods. 3 cit. smernice platí fikcia, že ak sú pochybnosti, či osoba dosiahla vek 18 rokov, považuje sa táto osoba za dieťa. Práva uvedené v tejto smernici **by sa mali vzťahovať** aj na podozrivé alebo obvinené osoby, ktoré boli deťmi v čase, **keď sa tieto konania začali voči nim viesť**, ale ktoré medzitým dosiahli vek 18 rokov, ak uplatňovanie tejto smernice je vhodné (bod 11 recitálu Smernice 2016/800).
- b) **Charakter konania.** Smernica by sa mala uplatňovať iba na **trestné konania** resp. konanie o **európskom zatýkacom rozkaze**. Nemala by sa uplatňovať na iné druhy konaní, najmä na konania, ktoré sú osobitne určené pre deti a ktoré by mohli viesť k ochranným, nápravným alebo výchovným opatreniam (bod 17 recitálu). Smernica by sa tiež **nemala uplatňovať** v prípade určitých **menej závažných trestných činov**. Mala by sa však uplatňovať vždy, ak dieťa, ktoré je podozrivou alebo obvinenou osobou, bolo pozbavené osobnej slobody (bod 14 recitálu).¹⁶

Ustanovenia Smernice 2016/800 sa uplatňujú od okamihu, keď sa dieťa *de facto* stane podozrivým¹⁷ alebo obvineným až do právoplatného rozhodnutia o tom, či podozrivý alebo obvinený spáchal trestný čin, vrátane prípadného uloženia trestu a rozhodnutia o akomkoľvek opravnom prostriedku.

Ak sa deti stanú podozrivými alebo obvinenými v trestnom konaní, príslušné orgány sa majú voči nimi správať s rešpektom, dôstojne, profesionálne a voliť osobný a nediskriminačný prístup. Tým by sa mala uľahčiť aj reintegrácia detí do spoločnosti po tom, ako boli konfrontované so systémom trestného súdnictva.¹⁸ Táto smernica sa uplatňuje aj na deti, ktoré pôvodne neboli podozrivými alebo obvinenými osobami, ale ktoré sa stali podozrivými alebo obvinenými osobami počas výsluchu pred políciou alebo iným orgánom.

Jednotlivé procesné záruky detí sú upravené v čl. 4 a nasl. Smernice 2016/800. Sú to predovšetkým: právo na informácie, právo zákonného zástupcu dieťaťa na informácie, právo na prístup k obhajcovi, právo na individuálne posúdenie, právo na lekársku prehliadku, pravidlá pri výsluchu, právo na slobodu, pravidlá pre alternatívne opatrenia, osobitné pravidlá pre zaobchádzanie v prípade pozbavenia osobnej slobody, pravidlá pre včasné a starostlivé riešenie prípadov, právo na ochranu súkromia, právo dieťaťa byť sprevádzané zákonným zástupcom

¹⁵ De VOCHT, D. et al. Procedural Safeguards for Juvenile Suspects in Interrogations: A Look at the Commission's Proposal in Light of an EU Comparative Study. In: New journal of European criminal law, Volume 5, Issue 4 (2014), 480–506, s. 484.

¹⁶ V niektorých členských štátoch sa za trestné činy považujú niektoré menej závažné trestné činy, najmä menej závažné trestné činy na úseku bezpečnosti cestnej premávky, menej závažné trestné činy týkajúce sa všeobecne závažných nariadení obcí a menej závažné trestné činy voči verejnému poriadku. V takýchto situáciách by bolo neprimerané požadovať, aby príslušné orgány zaručili všetky práva podľa tejto smernice. Ak sa v súvislosti s menej závažnými trestnými činnosťami v práve členského štátu ustanovuje, že ako sankciu nemožno uložiť pozbavenie osobnej slobody, mala by sa táto smernica uplatňovať len vtedy, keď vo veci koná súd s právomocou v trestných veciach (bod. 16 recitálu).

¹⁷ Napr. keď ho oznamovateľ označí za údajného páchatela trestného činu, bez ohľadu na to, či už bolo formálne vyhlásené za podozrivú alebo obvinenú osobu.

¹⁸ Návrh Smernice Európskeho parlamentu a Rady o procesných zárukách pre deti podozrivé alebo obvinené v trestnom konaní, 27, 11, 2013, /* COM/2013/0822 final - 2013/0408 (COD) */, s. 3.

počas konania, právo osobne a v plnej miere sa zúčastniť na súdnom konaní vo vlastnej veci, pravidlá v konaní o európskom zatýkacom rozkaze a právo na účinné opravné prostriedky. Z dôvodu obmedzeného rozsahu sa v ďalšom texte zameriame iba na vybrané procesné práva, konkrétne právo na informácie, právo na pomoc obhajcu a právo na individuálne posúdenie, ktoré sú východiskom na ďalšiu diskusiu.

1. Právo na informácie

Cieľom práva dieťaťa byť informovaný o svojich právach je zabezpečiť spravodlivosť trestného konania a zaručiť plné uplatňovanie procesných práv, predovšetkým práva na obhajobu už od počiatkových štádií trestného konania.¹⁹

Dieťa by malo byť v zmysle čl. 4 Smernice 2016/800 bezodkladne informované:

- a) o tom, že je podozrivým alebo obvineným v trestnom konaní,
- b) o právach, ktoré má podozrivý alebo obvinený zo spáchania trestného činu²⁰ priznané na základe smernice 2012/13/EÚ o práve na informácie v trestnom konaní²¹ (*d'alej len „Smernica 2012/13“*),
- c) o všeobecných aspektoch vedenia konania a
- d) o špecifických právach vyplývajúcich zo Smernice 2016/800.

Smernica 2016/800 upravuje poskytovanie informácií na „**tri etapy**“. V prvotnej fáze by malo byť dieťa informované o právach uvedených v čl. 4 ods. 1 písm. a), v neskoršej vhodnej fáze podľa písm. b) a pri obmedzení osobnej slobody podľa písm. c). Ak je dieťa pozbavené osobnej slobody, písomné poučenie o právach poskytnuté dieťaťu podľa Smernice 2012/13 má zahŕňať zrozumiteľné informácie o právach, ktoré dieťa má na základe Smernice 2016/800.

Deťom by sa mali poskytnúť aj informácie o všeobecných aspektoch priebehu konania. Na tento účel by sa deťom malo najmä stručne objasniť, aké budú nasledujúce procesné úkony konania, pokiaľ je to možné s ohľadom na záujem trestného konania, a akú úlohu majú zúčastnené orgány. To, aké informácie sa majú poskytnúť, by malo závisieť od okolností prípadu (bod 19 recitálu cit. smernice).

Smernica 2016/800 vyžaduje aby sa tieto informácie poskytovali písomne, ústne alebo oboma spôsobmi, v jednoduchom a zrozumiteľnom jazyku a aby sa tieto informácie zaznamenávali prostredníctvom postupu vyhotovovania záznamov v súlade s vnútroštátnym právom. V zmysle odôvodnenia návrhu smernice²², tieto ustanovenia by sa mali implementovať aj v súlade s normami stanovenými v smernici 2010/64/EÚ o **práve na tlmočenie a preklad** v trestnom konaní²³ (*d'alej len „Smernica 2010/64“*). Súčasťou poučenia by mala byť aj informácia o práve odoprieť výpoveď a právo **nevypovedať vo vlastný neprospech**.²⁴

2. Právo na pomoc obhajcu

Právo na právnu pomoc sa vo všeobecnosti považuje za fundamentálnu procesnú záruku v trestnom konaní zabezpečujúcu účinnú realizáciu všetkých ostatných procesných práv

¹⁹ Rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 5. septembra 2024, M.S. a i., Vec C-603/22, bod 147.

²⁰ K výkladu týchto práv pozri aj Rozsudok Súdneho dvora (štvrtá komora) z 9. novembra 2023, trestné konanie proti BK, Vec C-175/22, bod 33 a nasl.

²¹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ z 22. mája 2012 o práve na informácie v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 142, 1.6.2012, s. 1 – 10.

²² Návrh Smernice Európskeho parlamentu a Rady o procesných zárukách pre deti podozrivé alebo obvinené v trestnom konaní, 27. 11. 2013, /* COM/2013/0822 final - 2013/0408 (COD) */, s. 4.

²³ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 280, 26.10.2010, s. 1 – 7.

²⁴ Čl. 7 Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343 z 9. marca 2016 o posilnení určitých aspektov prezumpcie nevinoty a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 65, 11.3.2016, s. 1 – 11.

obsiahnutých v práve na spravodlivý proces podozrivého alebo obvineného.²⁵ Všeobecný štandard pre záruky na prístup k obhajcovi v trestnom konaní v EÚ upravuje Smernica 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní...,²⁶ (*d'alej len „Smernica 2013/48“*). Vo vzťahu k realizácii práva na obhajobu podozrivých detí, Smernica 2016/800 odkazuje na všeobecné pravidlá na prístup k obhajcovi upravené v tejto smernici, navyiac v čl. 6 stanovuje dodatočné záruky, s cieľom zohľadniť osobitné potreby, predovšetkým z dôvodu, že deti sú zraniteľné a nie sú vždy schopné v plnom rozsahu vnímať a pochopiť trestné konanie. Preto by im mal v trestnom konaní pomáhať obhajca.

Základná zásada, podľa ktorej majú deti právo na pomoc obhajcu, je precizovaná v článku 6 ods. 3 písm. a) až d) Smernice 2016/800, pokiaľ **ide o okamih**, od ktorého sa toto právo má priznať (napr. pred ich výsluchom či iným procesným úkonom, pri pozbavení osobnej slobody alebo predvolaní na súd), podľa toho, ktorá udalosť nastane najskôr.²⁷

V uvedených situáciách by v prípade, že si pomoc obhajcu nezabezpečí dieťa alebo nositeľ rodičovských práv a povinností, mali by pomoc obhajcu dieťaťu zabezpečiť členské štáty (bod 25 recitálu). Z článku 18 Smernice 2016/800 pre členské štáty vyplýva povinnosť zabezpečiť, aby vnútroštátne právne predpisy týkajúce sa právnej pomoci zaručovali účinný výkon práva na pomoc obhajcu podľa článku 6 tejto smernice. Bez toho, aby bolo dotknuté právo dieťaťa na prístup k obhajcovi v súlade so Smernicou 2013/48, pomoc obhajcu neznamená, že obhajca má byť prítomný počas každého vyšetrovacieho úkonu (bod 27 recitálu).

Na rozdiel od všeobecnej Smernice 2013/48 o práve na prístup k obhajcovi, Smernica 2016/800 v tomto smere upravuje nasledovné odchýlky:

- a) Na rozdiel od všeobecnej smernice, ktorá v čl. 3 označuje toto právo ako „*Právo na prístup k obhajcovi v trestnom konaní*“, Smernica 2016/800 toto právo označuje v čl. 6 ako „**Pomoc obhajcu**“ resp. v čl. 18 „*Právo na právnu pomoc*“.²⁸
- b) Zatiaľ čo čl. 3 ods. 2 Smernice 2013/48 garantuje „*prístup k obhajcovi bez zbytočného odkladu*“, Smernica 2016/800 v čl. 6 ods. 3 garantuje „*aby obhajca deťom pomáhal bez zbytočného odkladu*“.
- c) Oproti článku 9 Smernice 2013/48, ktorý umožňuje vzdanie sa práva na pomoc obhajcu, Smernica 2016/800 nemá takéto, podľa ktorého by sa deti mohli vzdať svojho práva na prístup k obhajcovi neobsahuje. Generálna advokátka je toho názoru, že právo na právnu pomoc pre dospelých sa v prípade detí v trestnom konaní mení na **povinnosť zabezpečiť právne zastupovanie**.²⁹
- d) Pokiaľ článok 3 ods. 5 Smernice 2013/48 umožňuje „*dočasne neuplatňovať*“ právo na prístup k obhajcovi „*bez zbytočného odkladu po pozbavení osobnej slobody*“ z dôvodu tzv. „*zemepisnej vzdialenosti*“, Smernica 2016/800 vo vzťahu k podozrivým alebo obvineným deťom nemá takéto ustanovenie.

²⁵ DAMINOVA, N. The European Court of Human Rights on the ‘Access to a Lawyer’ Directive 2013/48/EU: the Quest for a Coherent Application of the Right to a Legal Assistance in Europe? In. *European Criminal Law Review*, Volume 11 (2021), Issue 2, s. 212.

²⁶ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody, Ú. v. EÚ L 294, 6.11.2013, s. 1 – 12.

²⁷ *Mutatis mutandis* Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) trestné konanie proti VW z 12. marca 2020, Vec C-659/18, bod 31 a nasl.

²⁸ CRAS S. The Directive on Procedural Safeguards for Children who Are Suspects or Accused Persons in Criminal Proceedings. Genesis and Descriptive Comments Relating to Selected Articles. In. *eucrim*, Issue 2/2016, s. 114.

²⁹ Návrhy generálnej advokátky Tamara Čapeta prednesené 22. februára 2024, Trestné konanie proti M.S. a i., Vec C-603/22, bod. 70.

- e) Druhá výnimka z dočasného neuplatňovania práva na prístup k obhajcovi upravená v čl. 3 ods. 6 Smernice 2013/48 z iných závažných dôvodov bola síce do článku 6 ods. 8 Smernice 2016/800 prebraná, ale boli **sprísnené podmienky** s odkazom na „závažný trestný čin“.

Rozsah práva detí na pomoc obhajcu je bližšie špecifikovaný v čl. 6 ods. 4 Smernice 2016/800. Obsah tohto článku v podstate korešponduje s obsahom článku 3 ods. 3 Smernice 2013/48, s určitými formulačnými rozdielmi napr. právo na stretnutie s obhajcom bez prítomnosti tretej osoby sa modifikuje „**v súkromí**“, právo na prítomnosť obhajcu počas výsluchu sa modifikuje „**aby obhajca pomáhal deťom počas výsluchu**“ či účinnú účasť obhajcu na výsluchu sa modifikuje na „**aby sa mohol na výsluchu v plnej miere zúčastniť**“.

Ako vyplýva z rozsudku Súdneho dvora³⁰ „**ak si dieťa alebo nositeľ rodičovských práv a povinností nezvolil obhajcu pred tým, ako je toto dieťa vypočuté políciou alebo iným orgánom presadzovania práva alebo justičným orgánom, musí mať toto dieťa možnosť využiť obhajcu ustanoveného ex offio, ktorý mu počas tohto výsluchu bude pomáhať**“. Ako ďalej Súdny dvor pokračuje ustanovenie čl. 6 Smernice 2016/800 „**...má kogentnú povahu, vyplýva, že tieto orgány nemôžu tento výsluch vykonať, pokiaľ dotknutému dieťaťu skutočne nie je takáto pomoc poskytnutá**“ s odkazom na čl. 6 ods. 7 Smernice 2016/800 uvádza, že ak „**žiadny obhajca nie je prítomný, príslušné orgány odložia výsluch dieťaťa [...] na primeraný čas...**“. Pre úplnosť je tu však potrebné zdôrazniť, v čl. 6 ods. 6 a 8 cit. smernice sú upravené určité odchýlky od uplatňovania tohto práva, za dodržania prísnych podmienok stanovených v uvedených ustanoveniach, vždy je však potrebné zohľadňovať **najlepšie záujmy dieťaťa**.³¹ Ako však dodáva Súdny dvor „**Tieto ustanovenia preto nemôžu umožňovať to, aby sa vo vnútroštátnej právnej úprave všeobecným a abstraktným spôsobom uplatňovala výnimka z práva na prístup k obhajcovi v prípade detí, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami, v prípravnom konaní v rámci trestného konania.**“³²

3. Právo na individuálne posúdenie

Deťom, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, Smernica 2016/800 garantuje **právo na individuálne posúdenie** na účely zistenia ich osobitných potrieb z hľadiska ochrany, výchovy, vzdelávania a sociálnej integrácie, na určenie toho, či a v akom rozsahu by bolo potrebné prijať osobitné opatrenia počas trestného konania, na určenie rozsahu ich trestnej zodpovednosti a primeranosti konkrétneho trestu alebo výchovného opatrenia. V individuálnom posúdení by sa predovšetkým mala zohľadniť osobnosť a vyspelosť dieťaťa, jeho ekonomické, sociálne a rodinné pomery vrátane prostredia, v ktorom žije, a akákoľvek osobitná zraniteľnosť dieťaťa, ako sú poruchy učenia a komunikačné ťažkosti (bod 35 a nasl. recitálu s cit. smernici). Informácie vyplývajúce z individuálneho posúdenia by mali príslušné orgány zohľadňovať pri ďalšom konaní a rozhodovaní.

Obsah práva na individuálne posúdenie je uvedený v čl. 7 Smernice 2016/800. Individuálne posúdenie sa vykoná za **maximálnej účasti dieťaťa**.³³ Individuálne posúdenie by sa malo uskutočniť v čo **najskoršej vhodnej fáze** konania a včas, aby informácie z neho vyplývajúce mohol zohľadniť prokurátor, sudca alebo iný príslušný orgán ešte pred podaním obžaloby na účely súdneho konania.

³⁰ Rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 5. septembra 2024, M.S. a i., Vec C-603/22, bod 113.

³¹ RAP, S., ZLOTNIK, D. The Right to Legal and Other Appropriate Assistance for Child Suspects and Accused. Reflections on the Directive on Procedural Safeguards for Children Who are Suspects or Accused Persons in Criminal Proceedings. In: European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, Volume 26 (2018): Issue 2 (May 2018), s.120.

³² Rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 5. septembra 2024, M.S. a i., Vec C-603/22, bod 109 a nasl.

³³ De VOCHT, D. et al. Procedural Safeguards for Juvenile Suspects in Interrogations: A Look at the Commission's Proposal in Light of an EU Comparative Study. In: New journal of European criminal law, Volume 5, Issue 4 (2014), s. 500.

Na žiadosť Európskeho parlamentu sa v čl. 7 ods. 2 počas legislatívneho procesu podrobnejšie rozpracovali aspekty, ktoré by s mali zohľadňovať v jednotlivých hodnoteniach.³⁴ V pôvodnom návrhu boli demonštratívne uvedené „*najmä osobnosť a vyspelosť dieťaťa a ich materiálne a sociálne pomery*“ a **doplnili sa** „*ekonomické, a rodinné pomery a akákoľvek osobitná zraniteľnosť dieťaťa*“.

III. DISKUSIA

Transpozícia Smernice 2016/800 bola v podmienkach Slovenskej republiky vykonaná na „dva krát“. Prvý krát to bolo novelou účinnou³⁵ od 1. júla 2018 resp. 1. júna 2019. Hoci dôvodová správa³⁶ uvádza, že „*sa vykonáva úplná transpozícia smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/800...*“, dovoľm si povedať, že išlo skôr o čiastočnú transpozíciu, pretože v uvedenom novelizačnom predpise boli iba tri články, ktoré transponovali citovanú smernicu. Čl. 2 do § 121 ods. 5 Trestného poriadku č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov (*d'alej len „TP“*) zaviedol možnosť vykonať výsluch obvineného mladšieho ako 18 rokov s využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu. V nadväznosti na to sa čl. 4 do § 258 TP doplnil ods. 5, ktorý umožňuje na hlavnom pojednávaní za určitých podmienok prehrať takýto záznam. V čl. 5 sa v § 347 ods. 2 TP rozšírili možnosti viesť konanie proti mladistvému ak došlo k vzneseniu obvinenia do dovŕšenia 19. roku. Dôvodová správa k novele dobre ilustruje, že všetky tieto zmeny považoval zákonodarca skôr za kozmetické, než koncepčné.³⁷

Po tom čo Európska komisia iniciovala postup v prípade nesplnenia povinnosti zaslaním formálnej výzvy Slovenskej republike [INFR(2023)2108]³⁸ pretože do svojho vnútroštátneho práva úplne netransponovala Smernicu 2016/800, bola predložená a v skrátrenom legislatívnom konaní schválená novela³⁹ s účinnosťou 15. marca 2024.

Vzhľadom na to, že slovenský Trestný poriadok neobsahoval procesné práva podozrivej osoby ako to vyžaduje smernica o právnej pomoci⁴⁰, citovanou novelou bol do právneho poriadku doplnený aj inštitút **podozrivého**. Okrem vymedzenia pojmu „*podozrivý*“ (§ 10 ods. 25 TP), zákon vymedzil rozsah práv podozrivého na obhajobu (§ 2 ods. 9, § 33b TP).

Z ďalších zmien možno spomenúť povinnosť poučiť aj zákonného zástupcu mladistvého obvineného (§ 34 ods. 5 TP), špecifikovali sa práva zákonného zástupcu mladistvého (§ 35 ods. 3 TP), pri vykonávaní procesných úkonov sa doplnila podmienka brať ohľad na zdravotný stav osoby (§ 55 ods. 1 TP) ako to vyžaduje čl. 8 ods. 2 Smernice 2016/800 do ustanovenia o zisťovaní pomerov mladistvého (§ 337 ods. 1 TP) sa doplnili podmienky, že sa musí vykonať „*bezodkladne*“ a prípade potreby „*opakovane*“ a doplnila sa fikcia, že ak vek obvineného nie je známy a existuje dôvod domnievať sa, že je osobou mladšou ako 18 rokov, považuje sa za mladistvého, až kým sa nepreukáže opak (§ 338 ods. 1 TP).

³⁴ CRAS S. The Directive on Procedural Safeguards for Children who Are Suspects or Accused Persons in Criminal Proceedings. Genesis and Descriptive Comments Relating to Selected Articles. In. eucrim, Issue 2/2016, s. 115.

³⁵ Zákon č. 161/2018 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

³⁶ Dôvodová správa k vládnomu návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, parlamentná tlač 865, dátum doručenia: 23. 2. 2018, s. 1.

³⁷ Odporúčania: základné princípy individuálneho posúdenia u detí v konflikte so zákonom. International Commission of Jurists. December 2021, s. 31.

³⁸ Formal notice Art. 258-260(3) TFEU, Partial transposition of Directive EU) 2016/800 on procedural safeguards for children in criminal proceedings by Slovakia, 18/10/2023.

³⁹ Zákon č. 40/2024 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

⁴⁰ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/1919 z 26. októbra 2016 o právnej pomoci pre podozrivé a obvinené osoby v trestnom konaní a pre vyžiadané osoby v konaní o európskom zatykači, Ú. v. L 297, 4. 11. 2016, s. 1 – 8.

Zatiaľ ostatnou legislatívnou zmenou bola novela⁴¹ účinná od 30. decembra 2024, ktorá rozšírila v § 2 ods. 3 a § 33b ods. 1 TP procesné práva podozrivého (teda aj dieťaťa) aj o práva priznané na základe právne záväzného aktu Európskej únie.

Aj napriek opakovaným „reparátom“ pri transpozícii Smernice 2016/800 možno skonštatovať, že citovaná smernica nebola transponovaná úplne a správne. V nasledujúcom texte sa pokúsime poukázať na niektoré problémy.

Ako už bolo uvedené, jednou z ostatných zmien bolo aj zavedenie procesného postavenia podozrivého. Prekladateľ si zrejme chcel zjednodušiť prácu a namiesto enumerácie procesných práv podozrivého v § 2 ods. 9, resp. 33b TP iba analogicky odkázal, že má rozsah práv ako obvinený, s výnimkou „*ak tento zákon neustanovuje inak alebo nejde o práva a povinnosti, ktoré môžu byť z povahy veci priznané iba obvinenému*“. Rovnako citované ustanovenia podozrivému garantuje aj práva, ktoré „*podozrivému priznáva medzinárodná zmluva alebo právne záväzný akt Európskej únie*“. Pri predmetnej novelizácii však zrejme pozabudol z § 336 TP odstrániť pravidlo, že „*Mladistvý musí mať obhajcu po vznesení obvinenia*“. Predkladateľ asi predpokladal, že takto všeobecne naformulované ustanovenie o rozsahu práv podozrivého môže spôsobovať aplikačné problémy, a preto v súlade s čl. 12 Smernice 2013/48, v § 33b ods. 3 TP zaviedol opravný prostriedok, t. j. „*V prípade pochybností o rozsahu práv a povinností rozhodne na návrh policajta prokurátor uznesením, voči ktorému je prípustná sťažnosť*“.

Predmetné formulácie už začali spôsobovať aplikačné problémy. V jednej trestnej veci, okrem iného, sťažovateľ napadol skutočnosť, že pri domovej prehliadke, resp. výsluchu pred vznesením obvinenia žiaka deviatej triedy základnej školy, t. j. osoby mladšej ako 18 rokov nebola tomuto dieťaťu poskytnutá právna pomoc obhajcu. Sťažnostný súd⁴² predmetné ustanovenia vykladal doslovným výkladom a konštatuje, „*pokiaľ sťažovateľ označuje výsluch mladistvého obvineného v procesnom postavení zadržaného za nezákonný, tak sťažnostný súd sa s ním nestotožní*“. Následne pokračuje, že citovanou novelou č. č. 40/2024 Z. z. z pohľadu povinnej obhajoby „*nedošlo v tomto k žiadnej zmene a povinná obhajoba sa vzťahuje na konanie proti mladistvému až po vznesení obvinenia (rovnako to vyplýva z nezmeneného § 336 Tr. por.) a práve v týchto ustanoveniach z pohľadu formulácie § 33b ods. 1 Tr. por. to tento zákon ustanovuje inak*“. Podľa názoru sťažnostného súdu „*Uvedené treba odvodiť aj od novo formulovaného § 85 ods. 6 Tr. por. (upravené v tej istej novele Trestného poriadku), z ktorého obsahu tiež vyplýva, že ustanovenia o povinnej obhajobe sa na zadržanú osobu nevzťahujú, keďže by inak nebol dôvod v tomto ustanovení uvádzať ohľadom zadržaného iba ustanovenie § 40 ods. 2 Tr. por.*“

Máme za to, že takýto doslovný výklad transponovaných európskych predpisov neobstojí a je vecne nesprávny. V zmysle záverov citovaného rozsudku Súdneho dvora (Vec C-603/22) bod. 108 a nasl. vyplýva, „*že deťom, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami, musí vnútroštátne právo poskytnúť konkrétnu a účinnú možnosť toho, aby im pomáhal obhajca pred prvým výsluchom políciou, [...] a najneskôr počnúc týmto výsluchom. Ak si dieťa alebo nositeľ rodičovských práv a povinností nezvolil obhajcu pred tým, ako je toto dieťa vypočuté políciou alebo iným orgánom presadzovania práva alebo justičným orgánom, musí mať toto dieťa možnosť využiť obhajcu ustanoveného ex offio, ktorý mu počas tohto výsluchu bude pomáhať*“.

Z uvedeného rozhodnutia vo vzťahu k Smernici 2016/800 tiež vyplýva, že na zabezpečenie účinnosti všetkých ustanovení práva EÚ si zásada prednosti osobitne vyžaduje, aby vnútroštátne súdy v čo najväčšej možnej miere **vyložili svoje** vnútroštátne právo spôsobom,

⁴¹ Zákon č. 248/2024 Z. z. o niektorých povinnostiach a oprávneniach v oblasti kryptoaktív a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁴² Uznesenie NS SR z 24. apríla 2024, sp. zn. 5Tostš/3/2024.

ktorý je v súlade s právom EÚ, tzv. „eurokonformným“ výkladom vnútroštátneho práva.⁴³ Zásada prednosti ukladá vnútroštátnemu súdu, ktorý je v rámci svojej právomoci poverený uplatňovať ustanovenia práva EÚ, v prípade nemožnosti vyložiť vnútroštátnu právnu úpravu v súlade s požiadavkami práva EÚ, povinnosť zabezpečiť **plný účinok požiadaviek** tohto práva v spore, o ktorom rozhoduje, pričom v prípade potreby z vlastnej iniciatívy **neuplatní** akúkoľvek vnútroštátnu právnu úpravu alebo prax, hoci aj časovo následnú, ktorá je v rozpore s ustanovením práva EÚ s **priamym účinkom**, a to bez toho, aby musel požiadať alebo vyčkáť na predchádzajúce zrušenie tejto vnútroštátnej právnej úpravy alebo praxe zákonodarnou cestou alebo akýmkoľvek iným ústavným postupom. „V prejednávanej veci je vzhľadom na jasné, presné a bezpodmienečné znenie článku 6 ods. 1 až 3 smernice 2016/800 potrebné konštatovať, že tento článok má priamy účinok.“⁴⁴

Túto časť možno uzavrieť čiastkovým záverom, že čl. 6 ods. 1 až 3 Smernice 2016/800 Súdny dvor priznáva **priamy účinok**. Znamená to asi toľko, že je úlohou vnútroštátneho súdu vykladať vnútroštátne ustanovenia v čo najväčšej možnej miere spôsobom, ktorý je v súlade s právom EÚ, aby sa zabezpečila ich plná účinnosť. Ak takýto výklad nebude môcť uskutočniť, bude musieť *ex offio* odmietnuť uplatnenie vnútroštátnych ustanovení, ktoré sú zrejme s týmto ustanovením nezlučiteľné. A ako už bolo uvedené, príslušné ustanovovania TP (§ 2 ods. 9, § 33b TP) garantujú podozrivému práva, ktoré mu priznáva právne záväzný akt EÚ. Vhodnejším a predvídateľnejším riešením by bolo *expressis verbis* vyjadriť v zákone procesné práva podozrivého, resp. podozrivého mladistvého, v duchu citovanej Smernice.

Ďalším problémom, na ktorý by sme chceli poukázať, je rozsah a **forma poskytnutých informácií** podozrivým a zadržaným deťom. Z článku 4 ods. 2 Smernice 2016/800 vyplýva, že informácie majú byť dieťaťu poskytnuté „*pisomne, ústne alebo oboma spôsobmi, v jednoduchom a zrozumiteľnom jazyku*“. Pokiaľ ide o poučenie obvineného, v § 34 ods. 5, 6 TP a § 122 TP, sú až na menšie výnimky iba všeobecné ustanovenia, bez bližšej špecifikácie k mladistvému. Jedinou výnimkou vo vzťahu k mladistvému uvedenou v § 35 ods. 5 TP je povinnosť poučiť o jeho právach aj zákonného zástupcu obvineného. Takýto spôsob transpozície nepovažujeme za súladný s transponovanou Smernicou. Súdny dvor zdôrazňuje, že „*ak vnútroštátne právo stanovuje štandardizovaný dokument na účely písomného informovania podozrivých alebo obvinených osôb o ich právach v súlade s článkom 3 smernice 2012/13, tento dokument nemožno použiť na informovanie detí, ktoré sa nachádzajú v rovnakej situácii, v súlade s článkom 4 smernice 2016/800*“.⁴⁵

Ako jedno z možných riešení by sme navrhovali do § 336 a nasl. TP doplniť ustanovenie, ktoré by osobitne špecifikovalo poučenie pre dieťa, ktoré je podozrivé alebo obvinené. Znamená to, že takýmto deťom resp. ich zákonným zástupcom, by sa okrem všeobecného poučenia pre obvineného resp. podozrivého poskytli aj informácie o špecifických procesných zárukách pre deti ako to vyplýva zo Smernice 2016/800. Aj s ohľadom na citované závery Súdneho dvora, by sa vo vzťahu k deťom nemal používať rovnaký formulár poučenia ako sa používa pri dospelých osobách. V predmetnom ustanovení by mohlo byť vyjadrené obdobne ako v zákone o obetiach⁴⁶ že poučenie by sa malo vykonať jednoduchým a zrozumiteľným spôsobom, osobitne by sa malo prihliadať na vek, vyspelosť, intelektuálne a emocionálne schopnosti, gramotnosť a duševné alebo telesné postihnutia, ako aj na ťažkosti pri porozumení alebo komunikácii vyplývajúcej zo znalosti jazyka, ako aj na obmedzenú schopnosť vyjadrovať

⁴³ *Mutatis mutandis* Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) zo 16. júna 2005. Trestné konanie proti Maria Pupino, Vec C-105/03, bod 34.

⁴⁴ Rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 5. septembra 2024, M.S. a i., Vec C-603/22, bod 116 a nasl. a tam citovaná judikatúra.

⁴⁵ Rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 5. septembra 2024, M.S. a i., Vec C-603/22, bod 155.

⁴⁶ § 3 ods. 4, § 4 zákona 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

sa. Osobitne by sa malo zdôrazniť, že informácie sa poskytujú v ústnej forme a písomnej forme. Rovnako by sa mal v ustanovení vymedziť okruh relevantných informácií, ktoré by sa mali poskytovať v počiatočnej etape konania a ktoré v neskoršej fáze, resp. pri obmedzení osobnej slobody ako to vyplýva z čl. 4 ods. 1 Smernice 2016/800.

Ako nedostatočnú, považujeme aj transpozíciu čl. 7 Smernice 2016/800, ktorá upravuje **právo na individuálne posúdenie**. Predmetný článok bol transponovaný iba formálne do existujúceho ustanovenia § 337 TP boli doplnené požiadavky vykonať takéto posúdenie „*bezodkladne*“ a v prípade potreby „*opakovane*“.

Predmetné ustanovenie upravujúce individuálne posúdenie upravené v § 337 TP, možno považovať za zastaralé a prekonané. Do právneho poriadku bolo zavedené Trestným poriadkom z roku 1956⁴⁷ a následne, s menšími prevažne kozmetickými úpravami postupne prebraté do ďalších procesných noriem. Rovnako ako v predchádzajúcich zákonoch aj súčasné znenie individuálne posúdenie sa zveruje „*orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a obcí*“. Táto filozofia však môže byť v rozpore s ľudskými právami dieťaťa a princípmi zakotvenými v Dohovore o právach dieťaťa.⁴⁸ Ak konštatuje citované odporúčanie, takto koncipované individuálne posúdenie je skôr dôkazný a vyšetrovací nástroj, než ako nástroj slúžiaci dieťaťu na ochranu jeho práv.

Podľa nášho názoru, do individuálneho posúdenia by mali byť okrem spomínaného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí, zaradené aj ďalšie subjekty. Z čl. 7 ods. 7 Smernice 2016/800, okrem iného vyplýva, že takéto posúdenie vyžaduje „**multidisciplinárny prístup**“ a na posúdení by mal participovať aj **nositeľ rodičovských práv**, iná príslušná **dospelá osoba**, prípadne **špecializovaný odborník**. Zákon síce v rámci spoločných ustanovení (§ 437 ods. 1 TP) uvádza, že orgány činné v trestnom konaní „*postupujú v najužšej spolupráci so zariadeniami, ktorým je zverená starostlivosť o mládež, prípadne so zariadeniami psychologickkej starostlivosti...*“, takéto ustanovenie je všeobecné a nemožno ho vykladať takým spôsobom, že by takéto posúdenie mal vykonať aj psychológ.

Posledným problémom, na ktorý by sme chceli poukázať je, že právny poriadok, umožňuje trestnoprávnu sankciu – **ochrannú výchovu** uložiť aj dieťaťu, ktorá pre nedostatok veku nie je trestne zodpovedná (§ 105 Trestného zákona č. 300/2005 Z. z.). Konanie o takejto sankcii sa podľa citovaného ustanovenia neukladá v trestnom konaní ale v **civilnom procese**.⁴⁹ Vzhľadom na to, že nejde o trestné konanie, takejto osobe nie sú poskytované procesné práva ako obvinenému, resp. podozrivému.

V prípade **Blokhin proti Rusku**⁵⁰ sa EŠLP zaoberal prípadom chlapca, ktorý bol podozrivý z porušenia noriem trestného práva ale nedosiahol vek trestnej zodpovednosti. Bol vypočúvaný políciou bez akýchkoľvek osobitných procesných záruk, ktoré by zohľadňovali jeho zvláštnu zraniteľnosť ako dieťaťa, najmä povinné zastúpenie advokátom, a následne bol podrobený civilnému súdnemu konaniu, kde mu bolo uložené „nápravné opatrenie“. Súd konštatoval, že právo sťažovateľa na obhajobu bolo obmedzené v rozsahu nezlučiteľnom so zárukami poskytovanými v článku 6 Európskeho dohovoru z dôvodu absencie právnej pomoci počas policajného výsluchu. Súd bol presvedčený, že procesné záruky na ochranu najlepších záujmov a blaha dieťaťa musia byť zavedené, predovšetkým vtedy, keď je ohrozená jeho osobná sloboda. Opačný prístup by znamenal jednoznačne znevýhodnenie detí v porovnaní s dospelými v obdobnej situácii.

⁴⁷ § 311 zákona č. 64/1956 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok).

⁴⁸ Porovnaj Odporúčania: základné princípy individuálneho posúdenia u detí v konflikte so zákonom. International Commission of Jurists, December 2021, s. 30.

⁴⁹ § 111 písm. m), § 114 Civilného mimosporového poriadku č. 161/2015 Z. z. v znení neskorších predpisov.

⁵⁰ Rozsudok Veľkej komory EŠLP vo veci Blokhin v. Russia, z23. marca 2016, sťažnosť č. 47152/06, § 217 a nasl.

K podobným záverom dospel aj Európsky výbor pre sociálne práva⁵¹ vo vzťahu k Českej republike, ktorá má historicky podobnú právnu úpravu vo vzťahu k vyššie uvedenému postupu a skonštatoval, že deti musia mať „primeranú úroveň ochrany bez ohľadu na formálne označenie a povahu konania (trestné alebo občianskoprávne) vo vnútroštátnom práve. Výbor zdôrazňuje, že prijatie opatrení, ktorých cieľom je vytvoriť ochranný systém pre deti mladšie ako veková hranica trestnej zodpovednosti, by nemalo viesť k tomu, že deťom bude poskytnutá menšia a/alebo slabšia procesná ochrana ako dospelým“.

Aj napriek tomu, že v bode 17 recitálu k Smernici 2016/800 sa uvádza, že záruky uvedené v tejto smernici by sa **nemali** uplatňovať na **iné druhy konaní**, najmä na konania, ktoré sú osobitne určené pre deti a mohli by viesť k ochranným, nápravným alebo výchovným opatreniam, bolo by vhodné v právnom poriadku zabezpečiť osobám, ktoré nedosiahli vek trestnej zodpovednosti ale sa im má uložiť ochranná výchova v zmysle § 105 Trestného zákona, rovnakú úroveň procesných práv ako trestne zodpovednej mladistvej osobe.

IV. ZÁVER

„Úplnú“ transpozíciu Smernice 2016/800 vrátane zmienovaných „reparátov“ považujem v podmienkach Slovenskej republiky za premárnenú šancu. Zákonodarca dostatočne nevyužil možnosť na reformu trestnoprocesnej oblasti týkajúcej sa postavenia detí v trestnom konaní. Mohlo to byť realizované novelizáciou príslušných ustanovení Trestného poriadku, ale aj formou samostatného zákona, ako osobitného právneho nástroja týkajúceho sa procesných záruk pre deti, napríklad v podobe zákona o justícii mladistvých, ktorý bol vytvorený ako *lex specialis* k všeobecným pravidlám trestného poriadku, ako sme to mali už v minulosti,⁵² resp. ako to majú niektoré európske štáty. Určite by to prospelo k zvýšeniu ochrany detí a sprehľadnili by sa aj terajšie procesné postupy, ktoré sú neprehľadne rozptýlené vo viacerých častiach Trestného poriadku.

Aby to nevyznelo negatívne len vo vzťahu k Slovenskej republike, pre objektivnosť je potrebné uviesť, že určité problémy súvisiace s dodržiavaním súladu boli v súvislosti s transpozíciou Smernice 2016/800 zistené vo všetkých 25 členských štátoch EÚ.⁵³ Transpozičné opatrenia do požadovanej lehoty neoznámilo 7 členských štátov a preto v júni 2019 začala Komisia proti týmto siedmim členským štátom konania o nesplnení povinnosti. Komisia od júla 2023 začala proti všetkým zvyšným 18 členským štátom ďalšie konania o nesplnení povinnosti za celkové alebo čiastočné neoznámenie transpozičných opatrení vo vzťahu k Smernici 2016/800. Išlo o tri zásadné okruhy problémov. Prvým sú problémy s dodržiavaním určitých ustanovení Smernice 2016/800, ktoré možno považovať za významné vzhľadom na počet členských štátov. Druhý typ významných problémov s dodržiavaním predpisov možno považovať za obzvlášť problematický vzhľadom na rozsah ich vplyvu, keďže dotknuté deti sú v skutočnosti vylúčené z využívania väčšiny alebo dokonca všetkých práv a záruk, na ktoré majú podľa smernice nárok. Tretí typ problémov súvisiacich s dodržiavaním súladu sa týka nedostatočnej pozornosti, ktorá sa venuje rozdielu medzi rozsahom a povahou určitých kľúčových procesných práv, ktoré sú bežné pre dospelé podozrivé a obvinené osoby, a ich rozsahom a povahou, ktoré sa v smernici predpokladajú pre deti.⁵⁴

⁵¹ Decision on the merits of the Complaint No. 148/2017, International Commission of Jurists (ICJ) v. Czech Republic, ods. 85. Recommendation CM/RecChS(2021)15 of the Committee of Minister of 16 June 2021 (Adopted by the Committee of Ministers on 16 June 2021 at the 1407th meeting of the Ministers' Deputies).

⁵² Zákon č. 48/1931 Zb. o trestnom súdnictve nad mládežou účinný do 31. júla 1950.

⁵³ V súlade s článkami 1 a 2 Protokolov č. 21 a 22 ktoré sú pripojené k Zmluve o EÚ a ZFEÚ sa Írsko a Dánsko nezúčastňujú na prijatí tejto smernice, nie sú ňou viazané ani nepodliehajú jej uplatňovaniu.

⁵⁴ Bližšie Správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade o vykonávaní smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní. Brusel 24. 10. 2024, COM(2024) 489 final, s. 4.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

dieťa, podozrivý, obvinený, procesné záruky, právo na pomoc obhajcu, právo na informácie, individuálne posúdenie, opravné prostriedky

KEY WORDS

child, suspect, accused, procedural safeguards, right to assistance by a lawyer, right to information, individual assessment, remedies

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BERNUZ BENEITEZ, M. J., DUMORTIER, E. Why Children Obey the Law: Rethinking Juvenile Justice and Children's Rights in Europe through Procedural Justice. In. Youth Justice, Volume 18, Issue 1/2018 s. 34-51. <https://doi.org/10.1177/1473225417741225>
2. CRAS S. The Directive on Procedural Safeguards for Children who Are Suspects or Accused Persons in Criminal Proceedings. Genesis and Descriptive Comments Relating to Selected Articles. In. eucrim, Issue 2/2016, s. 109 – 119. <https://doi.org/10.30709/eucrim-2016-014>
3. DAMINOVA, N. The European Court of Human Rights on the 'Access to a Lawyer' Directive 2013/48/EU: the Quest for a Coherent Application of the Right to a Legal Assistance in Europe? In. European Criminal Law Review, Volume 11 (2021), Issue 2, s. 211–241, <https://doi.org/10.5771/2193-5505-2021-2-211>
4. De VOCHT, D. et al. Procedural Safeguards for Juvenile Suspects in Interrogations: A Look at the Commission's Proposal in Light of an EU Comparative Study. In. New journal of European criminal law, Volume 5, Issue 4 (2014), 480–506, s. 480 - 506. <https://doi.org/10.1177/203228441400500405>
5. Decision on the merits of the Complaint No. 148/2017, International Commission of Jurists (ICJ) v. Czech Republic, 20 October 2020.
6. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd v znení neskorších protokolov, oznámenie MZV č. 209/1992 Z. z. v znení neskorších predpisov
7. Dohovor o právach dieťaťa, oznámenie FMZV č. 104/1991 Zb.
8. Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, parlamentná tlač 865, dátum doručenia: 23. 2. 2018
9. Európsky dohovor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania, oznámenie MZV SR č. 26/1995 Z. z. v znení neskorších predpisov
10. FELT, B., C. Punishing kids in juvenile and criminal courts. In. Crime and Justice, Volume 47, Issue 1 (2018), s 417 - 474. DOI: 10.1086/695399
11. FILIPPI, J. Restorative Justice for Young Offenders: An Analysis of the French Circular Confronting a European and National Legal Perspective. In. UCL Journal of Law and Jurisprudence, (2018) 7 (1) s. 142-162. <https://doi.org/10.14324/111.2052-1871.099>
12. HAŠ, A. RAJTAR, T. The child as a suspect or accused person in criminal proceedings: The psychologist's standpoint. In. Problems of Forensic Sciences 2020, vol. 124, s. 187–209. ISSN 12307483.
13. JAPHARIDZE, M. The best interest of the child in the case law of the European courts: experience for EU member states and candidate countries. In. International Comparative Jurisprudence, Vol. 9, No. 1 (2023), s. 24 - 38. <https://doi.org/10.13165/j.icj.2023.06.002>

14. KLIMEK, L. Letter of Rights for Persons Arrested on the Basis of a European Arrest Warrant: A Novelty Under the Directive 2012/13/EU. In. *International and Comparative Law Review*, vol. 13, no. 1/2013, s. 163-170. <https://doi.org/10.1515/iclr-2016-0066>
15. LIEFAARD, T. Child-Friendly Justice and Procedural Safeguards For Children in Criminal Proceedings: New Momentum for Children in Conflict with the Law? In. *Bergen Journal of Criminal Law and Criminal Justice*, Volume 8, Issue 1, 2020, s. 1-17. <https://doi.org/10.15845/bjclcj.v8i1.3188>
16. LIMANTĚ A, VAIČIŪNIENĚ R, APOLEVIČ J. Child-Friendly Legal Aid and Individual Assessment of Children in Conflict with the Law: Building the Basis for Effective Participation. In. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022; 19(1):17. <https://doi.org/10.3390/ijerph19010017>
17. LIMANTĚ, A., et al. Accessibility of Legal Aid to Children in Conflict With The Law: Bringing the General Concept to Practice. In. *Baltic Journal of Law & Politics*, vol. 15, no. 2, Vytautas Magnus University, 2022, s. 152-173. <https://doi.org/10.2478/bjlp-2022-0014>
18. McDONAGH, M. The Right to Information in International Human Rights Law. In. *Human Rights Law Review*, Volume 13, Issue 1, March 2013, s. 25–55, <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngs045>
19. MERGAERTS, L. (2021). Defence lawyers' views on and identification of suspect vulnerability in criminal proceedings. In. *International Journal of the Legal Profession*, Volume 29, (2021), Issue 3, s. 281–301. <https://doi.org/10.1080/09695958.2021.1982719>
20. Mladiství pozbavení osobnej slobody podľa trestnoprávnych predpisov. Výňatok z 25. všeobecnej správy CPT uverejnenej v r. 2016, CPT/Inf(2016)10-part . <https://rm.coe.int/168092ea70> [accessed 30 October 2024]
21. Mladiství pozbavení osobnej slobody podľa trestnoprávnych predpisov. Výňatok z 25. všeobecnej správy CPT uverejnenej v r. 2016, CPT/Inf(2016)10-part.
22. Návrh Smernice Európskeho parlamentu a Rady o procesných zárukách pre deti podozrivé alebo obvinené v trestnom konaní, 27, 11, 2013, /* COM/2013/0822 final - 2013/0408 (COD) */
23. Návrhy generálnej advokátky Tamara Čapeta prednesené 22. februára 2024, Trestné konanie proti M.S. a i., Vec C-603/22
24. Odporúčania: základné princípy individuálneho posúdenia u detí v konflikte so zákonom. International Commission of Jurists. December 2021 <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2021/12/SLOVAK-Recommendations-Individual-assessment.pdf> [accessed 8 January 2024]
25. Odporúčania: základné princípy individuálneho posúdenia u detí v konflikte so zákonom. International Commission of Jurists. December 2021. <https://www.refworld.org/legal/general/crc/2007/en/43085> [accessed 10 November 2024]
26. RADIC, I. Right of the child to information according to the Directive 2016/800 on procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings. In. *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC)*, 2, s. 468–491. <https://doi.org/10.25234/eclic/7122>
27. RAP, S., ZLOTNIK, D. The Right to Legal and Other Appropriate Assistance for Child Suspects and Accused. Reflections on the Directive on Procedural Safeguards for Children Who are Suspects or Accused Persons in Criminal Proceedings. In. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, Volume 26 (2018): Issue 2 (May 2018), s.110-131. <https://doi.org/10.1163/15718174-02602004>

28. Recommendation CM/Rec(2008)11 of the Committee of Ministers to member states on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures (*Adopted by the Committee of Ministers on 5 November 2008 at the 1040th meeting of the Ministers' Deputies*)
29. Recommendation CM/RecChS(2021)15 of the Committee of Minister of 16 June 2021 (Adopted by the Committee of Ministers on 16 June 2021 at the 1407th meeting of the Ministers' Deputies)
30. Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) z 12. marca 2020, trestné konanie proti VW Vec C-659/18
31. Rozsudok Súdneho dvora (štvrtá komora) z 9. novembra 2023, trestné konanie proti BK, Vec C-175/22
32. Rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 5. septembra 2024, M.S. a i., Vec C-603/22
33. Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) zo 16. júna 2005. Trestné konanie proti Maria Pupino, Vec C-105/03
34. Rozsudok Veľkej komory ESĽP vo veci Blokhin v. Russia, z23. marca 2016, sťažnosť č. 47152/06
35. ŠÁMAL, P., POKORNÁ, A. Ke směrnicí o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení. In: Trestněprávní revue: odborný recenzovaný časopis pro trestní právo. Praha: C.H. Beck. Roč. 16, č. 6 (2017), s. 131-139, ISSN 1213-5313.
36. SCHOOVAERTS, H., VANDERHALLEN, M., MCINTYRE, S., J. Lawyers and children: Is there a need for mandatory legal assistance in suspect interviews? In: International Journal of Police Science & Management, Volume 23 (2021), Issue 1, s. 55 – 72. <https://doi.org/10.1177/14613557211008926>
37. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/1919 z 26. októbra 2016 o právnej pomoci pre podozrivé a obvinené osoby v trestnom konaní a pre vyžiadané osoby v konaní o európskom zatykači, Ú. v. L 297, 4. 11. 2016, s. 1 – 8.
38. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343 z 9. marca 2016 o posilnení určitých aspektov prezumpcie neviny a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 65, 11.3.2016, s. 1 – 11
39. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 132, 21.5.2016, s. 1 – 20
40. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 280, 26.10.2010, s. 1 – 7
41. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ z 22. mája 2012 o práve na informácie v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 142, 1.6.2012, s. 1 – 10
42. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody, Ú. v. EÚ L 294, 6.11.2013, s. 1 – 12
43. Správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade o vykonávaní smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní. Brusel 24. 10. 2024, COM(2024) 489 final
44. UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 10 (2007): Children's Rights in Juvenile Justice, CRC/C/GC/10, 25 April 2007, <https://www.refworld.org/legal/general/crc/2007/en/43085> [accessed 28 October 2024]

45. UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 10 (2007): Children's Rights in Juvenile Justice, CRC/C/GC/10, 25 April 2007
46. United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines) Adopted by General Assembly resolution 45/112 of 14 December 1990
47. United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty Adopted by General Assembly resolution 45/113 of 14 December 1990
48. United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice ("The Beijing Rules") Adopted by General Assembly resolution 40/33 of 29 November 1985. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/beijingrules.pdf> [accessed 30 October 2024]
49. United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice ("The Beijing Rules") Adopted by General Assembly resolution 40/33 of 29 November 1985
50. Uznesenie NS SR z 24. apríla 2024, sp. zn. 5Tostš/3/2024
51. VAGHRI, Z., ZERMATTEN, J., LANSDOWN, G. RUGGIERO, R. (eds.). *Monitoring State Compliance with the UN Convention on the Rights of the Child*. Springer Nature Switzerland, 2022, 435 s. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-84647-3>
52. ZAMPINI, A. Protecting juvenile defendants in the trial and from the trial: special safeguards in EU and Italian regulations. In: *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* (1960) 2023-01, Vol. 85 (4), s.49-74. <https://doi.org/10.14746/rpeis.2023.85.4.03>

KONTAKTNÉ ÚDAJE AUTORA

prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8630-6523>

profesor

Paneurópska vysoká škola v Bratislave, Fakulta práva

Tomášikova 20, 821 02 Bratislava, Slovenská republika

Telefónne číslo: +421 248 208 865

E-mail: jozef.zahora@paneurouni.com